

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA, INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR

xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

BUXARO DAVLAT UNIVERSITETI

20 сентябрь 2021 йил

Ministry of
Innovative development
of the Republic of Uzbekistan

**“BOSHLANG’ICH TA’LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG’OR TAJRIBALAR”
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda
faol ishtiroki uchun**

SERTIFIKAT

bilan taqdirlanadi

BuxDU rektori:

O.X. Xamidov

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLARI**

**«ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ОПТИМИЗАЦИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИИ И ПЕРЕДОВЫЕ ОПЫТЫ
ОБУЧЕНИЯ»
МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**“IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF
PRIMARY EDUCATION: STRATEGY, INNOVATION
AND BEST PRACTICES”
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

20 sentyabr 2021yil

Buxoro

Anjuman O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 16 iyundagi oliy ta'lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishi, "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 2 martdagi № 78-F sonli farmoyishi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 6 mart 122-sonli buyruq, Buxoro davlat universitetining 2021 yil 13 martdagi 152-U-sonli buyrug'iga muvofiq tashkil etilmoqda.

Konferensiyaning maqsadi: Boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligini oshirish muammolari va uning yechimlarini topish, hozirgi rivojlanish tendensiyalarini muhokama qilish, boshlang'ich ta'limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so'nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO'MITA

- Xamidov Obidjon Xafizovich** – BuxDU rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, rais;
Qahhorov Otabek Siddiqovich - BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais o'rinbosari;
Mustafaeva Dilfuza Ne'matilloevna – Buxoro viloyati xalq ta'limi boshqarmasi boshlig'i
To'xsanov Qahramon Rahimboyevich – Maktabgacha va Boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, a'zo;
Ro'ziyeva Mohichehra Yoqubovna – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedra mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, a'zo;
Jamilova Bashorat Sattorovna – filologiya fanlari nomzodi, Buxoro davlat universiteti professori, a'zo;
Istamova Shohida Maxsudovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi, a'zo

TASHKILY QO'MITA

- Qahhorov O.S.** – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais
Q.R.To'xsanov – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, a'zo
M.Y.Ro'ziyeva – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini mudiri, a'zo.
Rashidov U.U. – Moliya iqtisodiyot bo'yicha prorektor, a'zo
Zaripov G.T. – Ilmiy-tadqiqot, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo
G.R.Akramova – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha mas'ul, a'zo
B.S.Jamilova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini professori, a'zo.
Sh.M.Istamova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini dotsenti, a'zo.
S.R.Akramova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini o'qituvchisi, kotib

Mas'ul muharrir:

M.Yo.Ro'zieva, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

A.R.Hamroev, pedagogika fanlari doktori, professor

N.O.Safarova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

BUXORO NIKOH TO'YI QO'SHIQLARIDA CHIMILDIQ MAROSIMI UDUMLARI IFODASI

DOI: 10.53885/edinres.2021.10.88.125

Sherbekova Gavhar Yaxshiboyevna

Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Buxoro nikoh to'yi qo'shiqlarida chimildiq marosimi udumlari ifodasi hamda ular bilan bog'liq namunalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: nikoh to'yi, marosim, urf odat, "sochqi sochish", "qiz so'ylatish", "Hinobandon" udumi.

Аннотация. В данной статье анализируется выражение ритуалов шимпанзе в бухарских свадебных песнях и связанные с ними примеры.

Ключевые слова: свадьба, обряд, обычай, «сочки сочнш», «киз суйлатиш», «хинобандон».

Abstract. This article analyzes the expression of chimpanzee rituals in Bukhara wedding songs and related examples.

Keywords: wedding, ceremony, custom, "sochqi sochish", "qiz so'ylatish", "Hinobandon".

Xalqimizda chimildiq bilan bog'liq urf-odatlar anchagina. Shulardan biri "sochqi sochish" udumidir. Kelin tushirilgan xonaning bir chetiga chimildiq tutilgach, Shundan so'ng kelin-kuyovning, chimildiqning ustidan shirinliklar, pul sochib, "sochqi sochish" udumi amalga oshirilgan. Yig'ilganlar undan "Bizni ham shu kunlarga etkazsin" deya, olishgan. Chunki bu udum orqali kelin-kuyovga to'kin hayot kechirish istagi bildirilgan. Undan keyin kelin olib kelgan sepi – bo'g'chasi ochilib, kiyim-kechaklari chimildiq ustidan tortilgan "dor"ga ilingan. Bo'g'chani ochish jarayonida ham uning ustidan sochqi sochilgan. Umuman aytganda, "bo'g'cha ochish", "sochqi sochish", "chimildiq doriga sep ilish" udumlari hozirgacha Buxoroning Olot va Qorako'l tumanlari qishloqlarida saqlanib kelayotganini ta'kidlash lozim. Bu udumlarga ishora esa nikoh to'yining yor-yor, o'lan janridagi namunalarida saqlanib qolganligi bilan e'tiborni tortadi:

Jonim qizim to'yida

Bo'g'cha oching, yor-yor.

Bo'g'chasining ustinnan,

Tilla soching, yor-yor.

Oykelinning boshidan

Sochqi soching, yor-yor.

Oldlariga yuz alvon

Ne'mat oching yor-yor.

Kelinning bo'g'chasi ko'pincha chimildiqning ichida ochilgan. Bu yanada xosiyatli deb anglangan:

Chimildiqning ichida

Bo'xcha oching, yor-yor.

Chimildiqning ustidan

Tilla soching, yor-yor.

Ayniqsa, kuyovning ulug' yoshli qarindoshlari kelin ustidan sochqi sochishi unga ko'rsatilgan cheksiz hurmat nishonasi sifatida qaralgan:

To'ydagilar hammasi

Oshiq sizga, yor-yor.

Katta buvi sochdilar

Sochqi sizga, yor-yor.

Kelin chimildiqqa kiritilgach, yo'ldan charchab kelgan qudalar aziz mehmon sifatida e'zozlanib, ularning oldiga ziyofat dasturxonini yoyilgan, shirin va sutli choylar tortilgan. Bu jarayon ifodasi quyidagi misralarda yorqin tasvirini topgan:

Chimildiqning yonidan

Qil o'tibdi, yor-yor.

Kelin olib kelguncha

Yil o'tibdi, yor-yor.

Hay-hay o'lan, jon o'lan,

Choy tutingiz, yor-yor.

Qani, kuyov, to'y oldida

Barqutingiz, yor-yor?

O'tmishda "kelinni gapirtirish" udumi ham bo'lgan. Diqqat qaratilsa, ertaklarda "qiz gapirtirish" sharti mavjud. Demak, ushbu epik motivning genezisi xalq orasida amal qilgan "qiz so'ylatish" udumi bilan bog'liq. Quyidagi yor-yorning to'rtinchi satrida ham shu udumga ishora bor:

Hoy, hoy o'lan, jon o'lan

O'ynab qoling, yor-yor.

Uyaltirmay **kelinni**

Gapga soling, yor-yor

Buxoroda chimildiq ichiga kelin va kuyov uchun to'shaladigan joy uchun bitta uzun katta yostiqlik tikiladi. Kelin-kuyovning turmush qurishi "bir yostiqla bosh qo'ymoq" iborasi orqali ifoda etilishi shundandir:

Qizil gulning ravshani,

Borib ayting o'shani, yor-yor.

Bir yostiqla bosh qo'ydi

Bilmaydi andishani, yor-yor.

"Yuz ochdi" nikoh to'yining asosiy udumlaridan biridir. Shu boisdan nikoh to'yi qo'shiqlarida "yuz ochdi" "och yuzingni" kabi birikmalarga alohida o'rin ajratilgani ko'zga tashlanadi:

Hay kelinchak-kelinchak,

Och yuzingni, yor-yor.

Qani bizlar ko'raylik,

Yulduzingni, yor-yor.

Shuni ham aytish joizki, Buxoro nikoh to'yi udumlari orasida kelinni kuyovniga uzatishdan oldin ritual yuvintirish, kiyintirish, bezantirish, sochini maydalab qirq kokil qilib o'rish, taqinchoqlar ilish, bo'yantirish kabilar alohida e'tibor bilan o'tkazilgan. "Hinobandon" – kelinning qo'lga hino qo'yish shunday qadimiy va an'anaviy odatlardan biridir. Diqqat molik tomoni shundaki, bu odat ifodasiga qaratilgan aytilmalar borligi kuzatiladi:

Kelinim salom beradi,

Tiliga kalom oladi.

O'n barmog'i hinoli,

Qoshi-ko'zi binoli

Onasiga bir salom.

Yoki:

Ariq labini o'ydim,

Qo'limga xina qo'ydim.

Ota-onamdan kechib,

Yorimga bino ko'ydim.

Uzatilayotgan qizning sochini o'rganda ham aytilmalar ijro qilingan. Ulardan birida shunday deyiladi:

Qora anbar zulflaring

Tovlanadi, yor-yor.

Qora anbar sochlaring

Sollanadi, yor-yor.

Kelin paranjiga o'ralib, mahsi-kovush kiydirilgan holda kuyovnikiga jo'natiladi:

Taxta ko'prik tagidan

Loy oqadi, yor-yor.

Paranjiga o'ralib

Oy boqadi, yor-yor¹.

Xulosa qilib aytganda, Buxoro nikoh to'yiga aloqador udumlar tasviri, talqini hozirgacha jonli ijroda saqlanib kelayotgan yor-yor, o'lan, kelin salom singari janrlarda o'ziga xos badiiy ifodasini topganligi alohida e'tiborga loyiqdir.

XX ASRNING 70-YILLARIDA BAHS-MAKOLANING TARAQIQIYATI

DOI: 10.53885/edinres.2021.91.84.126

М.А. Худойкулова,
Ўзбек тили ва адабиёти
кафедраси тадқиқотчиси

Аннотация. Мақолада ўзбек адабий танқидчилигида баҳс-мақоланинг XX асрнинг 70-йиллардаги тараққиёти, адабиёт ривожигаги ўрни, шу билан бирга давр адабий жараёнидаги баҳс, мунозарлар ҳақида фикр юритилган. Адабиётшунос олимлар С. Мамажонов, О. Тоғаев, Н. Худойберганов,

¹ С.Пажиевадан олинган.

116. Qayimov Laziz	Boshlang'ich sinf matematikasida miqdor tushunchasini o'rgatish	237
117. Turdiyeva Turobovna	Go'zal Boshlang'ich sinflarda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish – ta'lim sifati kafoloti	238
118. M.O'rinova	Oxunjon Safarov ijodida ijtimoiy muammolar talqini	240
119. Muaxorova F. I.	Irsiy kasalliklar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	241
120. Jalilov B.X	Uzlaksiz ma'naviy tarbiyada oilaning o'rni	243
121. I.E.Davronov E.S.Muhiddinova	Boshlang'ich sinf darslarida o'qish darslarda interfaol metodlardan foydalanish	245
122. T.Sh.Ergasheva	Boshlang'ich sinf o'quvchilarni matn tuzishga o'rgatish yo'llari	247
123. Norova N. B.	Usmon Qo'chqor lirikasida muhabbat mavzusining talqini	248
124. Shokirova M. Istamova Sh.M.	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini adabiy eriklar yordamida insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalash	250
125. Kurbanova G.	Принцип ижодида бола тарбияси	251
126. Islomov D.	Maktab o'quvchilarni tarbiyalashda fitrat ma'rifatparvarlik qarashlarining ahamiyati	252
127. Amonov U., R.Tohirova	O'quvchilarning bog'lanishli nutqini rivojlantirish vositalari ko'lamini	254
128. Amonov U.S., Salohiddinova M.Q.	O'qish darslarida maqol janridan foydalanish usullari va ahamiyati	255
129. Sherbekova G. Y.	Buxoro nikoh to'yi qo'shiqlarida chumildiq marosimi udumlari ifodasi	257
130. Xudoykulova M.A.	XX asrning 70-yillarida baxc-makolaning taraqqiёti	258
131. Rahmonova Z.	Xalq og'zaki ijodida muridd va murid obrazining asoslari	262
132. Saidova P.	Malomatийлик тарихи ва Алишер Навоий ижодиёти	266
133. Olimova A.	Maktabda qaysi badiiy adabiyotlarni o'qishni tavsiya etish kerak?	270
134. Istamova Sh.M Istamova Yu.M.	Kichik maktab yoshidagi bolalar tarbiyasida maqol va masalning o'rni va ahamiyati	274

135. Rajabova N.	Boshlang'ich sinfda o'quvchilarda ijodiy faoliyatni shakllantirish yo'llari	273
136. Boymurodova G.T.	O'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish masalalari	276
137. Ro'ziyev F.J. Boymurodova G.T.	Ta'lim jarayonini takomillashtirishning didaktik imkoniyatlari	277
138. Lukmonova S. G.	Boshlang'ich sinflarda raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlari	279
139. Temirov F.U.	Sadriddin Ayniy – yosh avlodning ta'lim-tarbiyasi to'g'risidagi fikrlari	281
140. Saidova N.	G'azal tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	283
141. Xalilova F.M. Zoirova M.N.	Zamonaviy pedagogika texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati	284
142. Husenova A. Sh.	Boshlang'ich sinf ona tili darslarini integratsiyalashda o'qituvchi faoliyatini loyihalash	285
143. Mamatmuminova M. G'.	Barkamol avlodni tarbiyalashda maktabgacha ta'lim muassasalarining samarali faoliyati	287
144. Homitova Z.R	Muammoli ta'lim orqali o'quvchilar kreativ tafakkurini shakllantirish	288
145. To'xtamuradova N. A.	Jismoniy tarbiya darslari jarayonida i-iv sinf o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va jismoniy sifatlarni oshirish ahamiyati	291
146. Рўзим Қаюмович	Ўзбек топонимик афсона ва ривоятларининг илғимча таржималари хусусида	292